

**Analiza rodne ravnopravnosti Nacionalnog programa za Primenu
Sporazuma o asocijaciji i priduzivanju
2017-2021 i 2018-2022**

Izveštaj:

Analiza rodne ravnopravnosti Nacionalnog Programa za Primenu Sporazuma o asocijaciji i pridruživanju 2017-2021 i 2018-2022

Pripremila: Donjeta Morina i Ariana Qosaj-Mustafa

Istraživanje podržao: Blend Zyrapi

© Kosovski Institut za Istraživanje i Razvoj javne politike (KIPRED)

Autorska prava © 2019, KIPRED. Apsolutna autorska prava. Ova publikacija se ne može reprodukovati, čuvati ni u jednom sistemu ili prenesti u bilo kojem obliku ili sa bilo kojim uređajima, elektronskim, mehaničkim, fotokopiranjem, registrovanjem ili bilo kojim drugim oblicima bez prethodnog pismenog odobrenja izdavača. Za sve informacije kontaktirajte nas na elektronsku adresu: info@kipred.org, ili putem telefona +383 38 542 778.

Izdavač:

Kosovski Institut za Istraživanje i Razvoj javne politike (KIPRED)

Ul. Major Mehmet Bushi, H.III. No.1

10 000 Priština, Kosovo

Tel i fax: +383 38 542 778

Pregled sadržaja	
Akronimi	Error! Bookmark not defined.
Rezime	Error! Bookmark not defined.
I. Uvod	6
II. Metodologija nadgledanja.....	Error! Bookmark not defined.
III. NPISAA 2017-2021: Pregled rodne perspektive	9
IV. NPISAA 2018-2022: Pregled rodne perspektive	10
V. NPISAA 2017-2021 i 2018-2022: Usklađivanje nacionalnih akata sa zakonodavstvom EU	11
a) Rodno odgovorno budžetiranje.....	12
b) Indeks rodne ravnopravnosti	14
c) Kosovski Program za rodnu ravnopravnost.....	16
VI. NPISAA 2017-2022 and 2018-2022: Mere primene	17
a) Rodni zahtevi za Ministarstvo rada i socijalne zaštite	17
b) Rodni zahtevi za Tužilački Savet Kosova	20
d) Rodni zahtevi Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja.....	23
e) Zahtevi Ministarstva lokalne uprave koji se odnosi na rod	23
f) Ostali nalazi: Institucionalni kapaciteti u sprovođenju rodniha zahteva.....	24
VII. Zaključak i preporuke.....	Error! Bookmark not defined.
VIII. Bibliografija	Error! Bookmark not defined.
IX. Prilog	Error! Bookmark not defined.

Skraćenice

EIGE	Evropski Institut za rodnu ravnopravnost
ERA	Evropski program reformi
GRB	Rodno odgovorno budžetiranje
KAS	Kosovska Agencija za statistiku
KJC	Sudski savet Kosova
KPC	Tužilački savet Kosova
KPGE	Program Kosova za rodnu ravnopravnost
KWN	Mreža žena Kosova
MLSW	Ministarstvo rada i socijalne zaštite
NPISAA	Nacionalni program za primenu sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju
SAA	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
MESP	Ministarstvo za zaštitu životne sredine i prostorno planiranje

Rezime poslovnog plana

Zakonom Kosova o ravnopravnosti polova br.05/ L020, predviđeno je da, svi zakoni, javne politike, strategije i programi na Kosovu integrišu rodnu perspektivu u celosti. Između mnogih drugih strateških dokumenta na Kosovu ovom temom se bavi i Nacionalni program za sprovođenje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPISAA). Povodom ovog zahteva, izveštaj sprovodi rodnu analizu nacionalnog programa NPISAA za 2017-2021 i NPISAA za 2018-2022. godinu. Rezultati analize su da, prvi izveštaj kojim je NPISAA pokriva period od 2017-2021. godine u svom sadržaju pokazuje rodnu svest i specifične indikatore koje se odnose na rodnu ravnopravnost. Sledeći izveštaj NPISAA koji pokriva period od 2018-2022. godine, pokazuje različite, zabrinjavajuće tendencije, koje daljim zatvaranjem očiju za rodnu ravnopravnost u svom sadržaju, ilustruje da su zahtevi za ravnopravnost polova i dalje zanemareni od strane donosioca odluka na Kosovu. Izveštaj takođe otkriva da ovo zanemarivanje postoji uprkos Zakonu Kosova o rodnoj ravnopravnosti polova kojim se zahteva i obavezuje javna politika i strategije za uvođenje principa rodne ravnopravnosti.

Analizom su takođe utvrđene mnoge razlike u sadržaju između NPISAA 2017-2021. godine i NPISAA 2018-2022. godine. Iako NPISAA 2017. godine sadrži rodnu perspektivu integrisanu u celokupan narativni deo kao i u svom logičkom okviru, nacionalnom programu NPISAA 2018-2022. godinu ova perspektiva nedostaje u velikoj meri. Analizom u ovom izveštaju utvrđeno je da je do ovoga došlo kao rezultat konsultacija sa spoljnom ekspertizom tokom 2017. godine i neuspeha u korišćenju te ekspertize tokom procesa izrade projekta NPISAA 2018-2022. godine. Ipak, rezultati analize takođe pokazuju da, iako je rodna perspektiva bila uključena u NPISAA 2017-2021, nije automatski primenjena. U stvari, nije sproveden nijedan zakonodavni akt koji se odnosi na rodnu ravnopravnost a koji je trebalo da se primeni u 2017. godini. Ovo uključuje Kosovski program za rodnu ravnopravnost, Kosovski Indeks za rodnu ravnopravnost kao i podzakonski akt koj reguliše rodno budžetiranje. U stvari, ovi zahtevi su premešteni za 2018. godinu, od tada nisu sprovedeni i čekaju na sprovođenje u 2019. godini. Takođe, u izveštaju se daje analiza i drugih rodno osetljivih pokazatelja u programu NPISAA za 2017. i 2018 godinu.

U celini, izveštaj pokazuje da mnoge relevantne institucije često zanemaruju jednaku rodnu zastupljenost koja je obavezna i traži se kako NPISAA akcionim planovima tako i Zakonom o ravnopravnosti polova. Istraživanje je dalje pokazalo postojane probleme u kapacitetima i osnovnom znanju o rodnoj ravnopravnosti među institucijama. Utvrđeni nedostatak kapaciteta uključuje nepoznavanje zahteva Zakona o rodnoj ravnopravnosti i zahteva NPISAA koji se odnose na rodnu integraciju i rodnu ravnopravnost, ali i vrlo malo poznavanje pitanja rodne ravnopravnosti u njihovim sektorima rada.

Uvod

Kosovo ostaje posvećeno integraciji u Evropsku uniju. Potpisivanjem sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) 2015. godine Kosovo je stupilo u prvi ugovorni odnos sa EU.¹ Sporazum je stupio na snagu 2016. godine. Cilj sporazuma je, između ostalog, da podrži jačanje demokratije i vladavine zakona na Kosovu; da osigura političku, institucionalnu i ekonomsku stabilnost; da podrži politički dijalog; usklađivanje zakona Kosova sa pravnom tekovinom Evropske Unije, podrži tržišnu ekonomiju, itd.² Pored toga, Kancelarija EU na Kosovu napravila je dokument za proces dijaloga na visokom nivou sa Kosovom, koji je poznat kao „Evropska reformaska agenda“ kako bi se ubrzao proces sprovođenja prioriteta iz SAA u 2016. godini.³ Dokument ERA postavlja kratkoročne prioritete u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, konkurentnosti, vladavine zakona i dobrog upravljanja.⁴ Pored toga, kako bi se osigurala primena sporazuma SAA i radi odgovornosti institucija, Ministarstvo za evropske integracije (MEI) izradilo je prvi Nacionalni program Kosova za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPISAA) tokom 2016. godine.

Nadalje, rodna ravnopravnost smatra se jednom od glavnih vrednosti Evropske Unije.⁵ Putem „Rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena: poboljšanja života devojčica i žena putem spoljnih odnosa EU 2016-2020“ poznat je kao Akcioni Plan Evropske Unije-GAP II, EU je učinila da rodna

¹Sporazum Saveta Evrope, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Evropske zajednice za atomsku energiju, s jedne strane, i Kosova *, 2015, na: data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10728-2015-REV-1/en/pdf

²Ibid. Član 1

³Pogledajte Uvodni deo Izveštaja Ministarstva za evropske integracije „Završni izveštaj o sprovođenju Plana evropske reforme 2016-2018.“, Decembar 2018. Dostupno na http://mei-ks.net/repository/docs/raporti_mbi_zbatimin_e_era_1_11_2016-30_11_2018_final_eng.PDF

⁴Ibid.

⁵Evropska komisija, Rodna ravnopravnost i osnaživanje žena: Poboljšanje života devojčica i žena kroz spoljne odnose EU, 2016-2020, 2015, na: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/staff-working-document-gender-2016-2020-20150922_en.pdf

ravnopravnost postane deo svih politika Evropske Unije, uključujući integraciju susednih država i proširenje. Evropska unija je postavila zahteve koji se odnose na rodnu ravnopravnost kao jedan od glavnih temelja sporazuma SAA. Konkretno, u delu nazvanom „Socijalna saradnja” SAA sporazuma se traži da Kosovo podrži jednaka prava za muškarce i žene.⁶ Dalje, usklađivanje zakona o radu u skladu sa uslovima povoljnim za žene.⁷ Štaviše, ERA zahteva da cela njegova primena bude u skladu sa Zakonom Kosova o ravnopravnosti polova.⁸

U skladu sa SAA i ERA zahtevima, NPISAA 2017-2021 ima jasnu rodnu perspektivu koja je obuhvaćena u svom okviru. Između ostalog, program je u svoju narativnu sekciju uključio rodnu perspektivu, kao i u svoj logički okvir. Ministarstvo za Evropske integracije konsultovalo je organizacije civilnog društva i stručnjake za rodnu ravnopravnost kako bi napravilo Nacionalni program za primenu sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju NPISAA 2017-2021, ali do sada nije sprovedeno nadgledanje primene aktivnosti i pokazitelja za rodnu ravnopravnost. Programom NPISAA 2017-2021 predviđeno je ukupno **20** mera koje se tiču rodne ravnopravnosti, uključujući **3** nacionalna akta koja treba da se usklade sa pravnim tekovinama EU i **15** mera/radnji za primenu. Iako Nacionalni program za primenu sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju NPISAA 2018-2022 nema jasnu rodnu perspektivu slično prethodnom NPISAA, ali ima **tri** nacionalna akta koja treba uskladiti sa pravnom tekovinom EU, kao i **tri** definisane mere/radnje za sprovođenje.

U izveštaju se daje poseban značaj rodno osetljivim indikatorima i planovima kao i potrebi da se nadgleda primena svih radnji vezanih za rodnu ravnopravnost kao i indikatora iz NPISAA programa. U skladu sa SAA, NPISAA i samog ERA, dole navedenom analizom se podvlače glavna otkrića vezana za nadgledanje sprovođenja i primene rodniha zahteva NPISAA 2017-2021. godinu kao i NPISAA 2018-2022. godinu.

I. Metodologija nadgledanja

Za istraživanje i izradu ovog kratkog opisa javne politike je korišćeno nekoliko metodoloških pristupa. Inicijalna analiza zahteva za rodnu ravnopravnost iz programa za NPISAA 2017-2021. godinu je izvršena u cilju identifikacije i izrade baze podataka svih relevantnih podataka tokom

⁶Savet Evropske unije, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Evropske zajednice za atomsku energiju i Kosovo, član 106, na: data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10728-2015-REV-1/en/pdf

⁷SAA, član 106

⁸Vlada Republike Kosovo, Evropski program reformi, 2016, na: mei-ks.net/repository/docs/20170929090420_erafinalsq.pdf

nadgledanja uključujući identifikovanje rodničkih pokazatelja. Pored toga, akcioni plan za nadgledanje je takođe uključio analizu NPISAA programa za 2018-2022 i ažurirane podatke o novim rodničkim zahtevima. Tokom analize su pregledana oba programa NPISAA za period koji pokriva 2017-2021. godinu i 2018-2021. godinu i uočeno je da nekoliko rodničkih zahteva iz prvog programa NPISAA za 2017-2021. godinu nisu ispunjena od strane institucija. Pored toga, prilikom izrade programa NPISAA koji pokriva period za 2018-2022. godinu, neki od zahteva su ostavljeni po strani. Prema tome, pristup istraživačkog tima je bio da posveti veliku pažnju rodničkim zahtevima koji nisu ispunjeni u oba akciona plana i obezbedi konkretne preporuke zainteresovanim stranama kako da poboljšaju primenu rodničkih zahteva koji su predviđeni u zakonima Kosova i u okviru postojećih javnih politika. Konkretno, istraživanje polazi od osnovnih zahteva iz zakonodavstva Kosova koji se tiču rodne ravnopravnosti, tj. Zakona Kosova o rodnoj ravnopravnosti iz (2015. godine), i zahteva koji se tiču rodne ravnopravnosti, rodnom integrisanju i jednake zastupljenosti polova koji su definisani i direktno se odražavaju u prvom programu NPISAA za 2017-2021. godinu.

Analiza je identifikovala glavne zahteve koje se odnose na rodnu ravnopravnost i u skladu s tim je sastavila bazu podataka o proverama tako što je uključila ključne institucije odgovorne za implementaciju, institucije za podršku i rokove za primenu i procenu neophodnih radnji i kapaciteta. Programi iz NPISAA 2017. godine i 2018. godine su provereni kako bi se uspostavila procena i prepoznali nivoi primene postojećih zahteva i kako bi se ustanovilo da li su ovi indikatori sprovedeni. Izveštaj ne obuhvata program NPISAA za 2019-2023. godinu jer je još uvek u fazi implementacije i biće proveren početkom 2020. godine. Tokom drugog ciklusa analize NPISAA rodničkih zahteva za period 2019-2023. godine, KIPRED će takođe analizirati nivo primene ovih zahteva na opštinskom nivou za nekoliko unapred izabranih opština kako bi se ustanovila uloga resornih ministarstava u sprovođenju ovih zahteva, uključujući zajedničku saradnju.

Baza podataka za nadgledanje primene zahteva za rodnu ravnopravnost korišćena je kao osnovno sredstvo za analizu i izradu nacrtu. Pored toga, izvršeno je istraživanje na terenu i pravna analiza postojećih dokumenta identifikacijom relevantnih rodničkih zahteva i koji su zahtevi ispunjeni. Nakon toga, KIPRED je realizovao niz polustrukturiranih intervjua sa zvaničnicima Ministarstva za evropske integracije i drugim nadležnim institucijama koje su uključene u sprovođenje rodničkih zahteva. Razgovori su obavljani kako bi se potvrdile postojeće informacije i zatražile nove informacije u vezi sa implementacijom programa kao i zbog prepoznavanja izazova sa kojim se susreću prilikom same

implementacije. Sprovedeno je niz intervjuja sa svim relevantnim institucijama, a lista intervjuisanih institucija je u aneksu 1 ovog dokumenta. Cilj intervjuja bio je, da se korenito proceni nivo upoznatosti sa rodnim zahtevima, nivo poznavanja zakona na Kosovu koji se bave rodnom ravnopravnošću kao i da se izmere stope sprovođenja i prepoznaju izazovi sa kojim se suočavaju tokom sprovođenja zahteva.

Tokom intervjuja identifikovane su najbolje prakse i izazovi a u skladu sa tim pripremljen je set preporuka za ključne donosioce odluka i zainteresovane aktere koji su odgovorni za sprovođenje rodnih zahteva iz programa NPISAA. Pored toga, KIPRED je pripremio jednostavne i korisne informativne listove u vezi sa glavnim nalazima, preporukama za izveštaj, često postavljenim pitanjima, zajedničkim izazovima, koje će dostaviti relevantnim zvaničnicima u Ministarstvu za evropske integracije i drugim nadležnim institucijama. Sve ove preporuke biće iznete i o njima će se raspravljati na radnim grupama koje je organizovao KIPRED sa relevantnim zvaničnicima. Stoga će zajedničke preporuke biti pripremljene u skladu sa potrebama nadležnih institucija.

NPISAA program za 2017-2021. godinu: Pregled rodne perspektive

NPISAA program 2017-2021. godinu ima integrisane rodne zahteve u čitavom narativnom delu. Zapravo, u samom dokumentu se ističe da je glavni deo samog uvođenja programa za rodnu ravnopravnost ustvari i revizija programa.⁹ Revizija je obavljena u radnoj grupi koja je bila sastavljena od predstavnika civilnog društva, uključujući organizaciju Mreža žena Kosova, Kosovskog Centra za rodne studije i žena iz UN, kao i predstavnika iz

NPISAA 2017-2021 koristi izraz „prema zahtevima organizacija civilnog društva koje se bave ravnopravnošću polova“ 41 put. U svim se slučajevima ova fraza koristila kada se odnosi na posebne zahteve koji proizilaze iz Zakona 05 / L-020 o rodnoj ravnopravnosti

Ministarstva za evropske integracije i Agencije za ravnopravnost polova (AGE). Ova stručna revizija je evidentna u čitavom dokumentu. Između ostalog, programom NPISAA za 2017-2021. godinu se zahteva uvođenja rodne politike i usklađivanje sa Zakonom 05/ L-020 o rodnoj ravnopravnosti u svim zakonima koji se pominju u njegovom delu. Nadalje, zahteva rodnu podelu svih statističkih podataka navedenih u samom dokumentu, kao i sprovođenje budžetiranja za rodnu ravnopravnost

⁹Vlada Republike Kosova, Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPISAA), 2017-2021, strana 9, na: <http://mei-ks.net/repository/docs/pkzmsa20172021ang.pdf>

(GRB) u svim fiskalnim procesima i rashodima uključujući kapitalne izdatke. Neki od zakona upisanih u program NPISAA za 2017-2020. godinu se ističu kao ključni dokumenti za rodnu perspektivu, na primer Strateški plan Skupštine Kosova za 2015-2010. godinu, Strategija E-upravljanja Vlade Kosova (GoK) za integrisanje rodne perspektive u postojećim školskim programima, strategija obuke za javnu nabavku za (2014-2018. godinu), Nacionalna strategija za javne nabavke (2016-2010 godina) itd. Uprkos tome, u programu NPISAA za 2017-2021. godinu se koristi fraza “na osnovu zahteva organizacija civilnog društva” pre svakog zahteva za rodnu ravnopravnost. U stvari, ista fraza se koristi 41. put u dokumentu. Treba naglasiti da, je integrisanje rodne perspektive u sve vladine javne politike, dokumente i zakone precizno predviđeno Zakonom 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti.¹⁰ Navesti da, je to zahtev organizacija civilnog društva koje rade na rodnoj ravnopravnosti ne pokazuje činjenicu da je rodna integracija obavezujuća i pravna odgovornost Vlade Kosova koja se odražava u svim politikama a u skladu sa zahtevima Zakona o ravnopravnosti polova, kako je navedeno.

Ipak, osim ovog propusta, narativni deo programa NPISAA 2017-2021 je veoma dobro sačinjen, posebno zbog velikog učešća spoljnih stručnjaka za rodna pitanja iz civilnog društva.

Rodna perspektiva je, takođe, integrisana u logički okvir programa NPISAA za 2017-2021. godinu i uključuje ukupno tri akta za rodnu ravnopravnost koja bi bila usklađena sa pravnom tekovinom EU, i zahteva 15 mera za implementaciju koje uključuju rodne indikatore.

III.NPISAA program za 2018-2022. godinu: Pregled rodne perspektive

Program NPISAA za 2018-2022. godinu je u određenoj meri integrisao rodnu perspektivu u svoj narativni deo ali manje nego u prethodnoj godini. U stvari, stiče se utisak da su mnogi aspekti rodne ravnopravnosti iz NPISAA programa za 2017-2021. godinu samo kopirani u novi nacrt dokumenta. Jedan od ključnih aspekata koji nedostaje je nepostojanje radne grupe odgovorne za integrisanje rodne perspektive u čitav dokument kao što je to učinjeno u prethodnom dokumentu NPISAA programa. Nažalost, u postojećem logičkom okviru programa NPISAA za 2018-2022. godinu

¹⁰Skupština Republike Kosova, Zakon 05 / L-020 o rodnoj ravnopravnosti, član 5.1.3. 2015 na: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/05-L-020%20a.pdf>

gotovo u potpunosti nedostaje rodna perspektiva. Iz razloga da, ni jedan od tri akata koja su trebala da se usklade sa zakonodavstvom EU nisu sprovedena tokom 2017 godine, sva tri su premeštena u NPISAA program za 2018-2022 godinu. Međutim, program NPISAA za 2018-2022. godinu nema rodne indikatore kojima se zahteva jednako učešće u različitim sektorima. To nam ukazuje da se u programu NPISAA za 2017-2021. godinu traži ravnopravno učešće muškaraca i žena u svim indikatorima tamo gde je primenjivo u skladu sa zahtevima iz člana 6.8 Zakona Kosova o ravnopravnosti polova dok isti u potpunosti nisu ispoštovani u nedavnom NPISAA programu za 2018-2022 godinu.¹¹ Konačno, program NPISAA za 2018-2022. godinu navodi samo **tri** nacionalna akta koja treba da se usklade sa pravnom tekovinom EU, kao i tri mere/radnje za implementaciju, sa mnogo umanjnijim rodnim zahtevima u poređenju sa programom NPISAA za 2017-2021 godinu i Zakona za ravnopravnosti polova. Zahtevi iz Zakona za ravnopravnost polova, rodnu zastupljenost i rodnu integraciju vrlo su jasni u strogi. Štaviše, ovi zahtevi se direktno primenjuju na svaku verziju programa NPISAA. Konkretno, LGE definiše neravnopravnu zastupljenost kao učešće ili zastupljenost jednog pola ispod 50% na bilo kom nivou organa za donošenje odluka u političkom ili javnom životu.¹² Nadalje, navodi da se ravnopravna zastupljenost polova postiže kada je obezbeđena minimalna zastupljenost od 50% za svaki rod u svim institucijama, uključujući sudstvo, zakonodavne i izvršne organe.¹³ S druge strane, rodna integracija se definiše kao uključivanje rodne perspektive u sve faze planiranja, sprovođenja i nadzora nad svim zakonodavstvom, uključujući javne politike i programe i budžete.¹⁴ Ova definicija direktno uključuje sve strateške dokumente, uključujući različite ažurirane verzije NPISAA programa. Dalje, članom 5 Zakona o ravnopravnosti polova, rodno integrisanje se predviđa kao opšta mera za sprečavanje rodne diskriminacije i postaje zakonska obaveza za sve institucije Republike Kosova.¹⁵

IV.NPISAA 2017-2021.godinu i 2018-2022.godinu: Usklađivanje nacionalnih akata sa zakonodavstvom EU

¹¹Član 6.8 Zakona Kosova o ravnopravnosti polova kaže da se „jednaka rodna zastupljenost u svim zakonodavnim, izvršnim i pravosudnim organima i drugim javnim institucijama postiže kada se obezbedi minimalna zastupljenost od pedeset procenata (50%) za svaki pol, uključujući njihovu zastupljenost na vladajuće funkcije i na funkcije za donošenje odluka”

¹² Skupština Republike Kosovo, Zakon o ravnopravnosti polova, 3.1.15, 2015, na: <https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10923>

¹³ Ibid. Član 6.8

¹⁴ Ibid. Član 3.1.16

¹⁵ Ibid. Član 5

Oba programa NPISAA koja pokrivaju period za 2017-2021. godinu i NPISAA program za 2018-2022. godinu sadrže nekoliko zahteva i rodni indikatora, uključujući i primenu tri nacionalna akta koja treba da se usklade sa zakonodavstvom EU. Zbog neuspeha u primeni akata u 2017. godini, isti su premešteni u 2018. godinu, tako da se analiza fokusira na iste rodne indikatore koji su obuhvaćeni zahtevima akcionog plana za 2018. godinu.

V. a) Rodno odgovorno budžetiranje

Prvi akt, istaknut kao obavezan je nacrt i primena zakonskog akta za uređenje i primenu rodno odgovornog budžetiranja u kosovskim institucijama.¹⁶ Rodno odgovorno budžetiranje je usaglašavanje rodne perspektive tokom budžetskog ciklusa, što uključuje rodnu perspektivu tokom planiranja, izrade, implementacije i evaluacije različitih budžetskih linija.¹⁷ Od 2015. godine ROB je postala zakonska obaveza za sve javne institucije shodno Zakonu Br.05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti.¹⁸ Konkretno, zakon definiše ROB kao implementaciju rodnog integrisanja u proces proračuna budžeta. To znači valorizaciju budžeta sa stanovišta rodne ravnopravnosti, u kojem se slučaju rodna perspektiva uzima u obzir na svim nivoima budžetskog procesa, kao i restrukturiranje prihoda i rashoda s ciljem promovisanja jednakosti muškaraca i žena.”¹⁹ Štaviše, Zakon o ravnopravnosti polova direktno obavezuje sve institucije Republike Kosova da sprovedu ROB.²⁰ Glavna institucija za sprovođenje upisana u program NPISAA za 2017. godinu bila je Agencija za ravnopravnost polova i Ministarstvo finansija (MF) koja se smatrala vodećom institucijom za sprovođenje ovog specifičnog zahteva. Podzakonski akt trebalo je da bude finaliziran u prvom tromesečju 2017. godine. Iz razloga da nije primenjen 2017. godine, ponovo je uključen u program NPISAA za 2018-2000 godinu sa rokom da se primeni u četvrtom tromesečju 2018. godine. Ipak, ovaj zahtev nije sproveden tokom 2018. godine.

¹⁶PKZMSA, Primeniti članove 3 i 4 SSP-a, 3.24, Temeljna prava

¹⁷ Skupština Republike Kosovo, Zakon br.05 / L-020 o rodnoj ravnopravnosti, 2015, na: www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/05-L-020%20a.pdf

¹⁸Ibid.

¹⁹Ibid, Član 1.17

²⁰Ibid. Član 5.1.5

Baza podataka za nadgledanje programa NPISAA 2017-2021 za zahteve koji se tiču ROB					
Poglavlje	Zahtevi	Institucija za sprovođenje	Institucija za podršku	Rok postavljen u programu NPISAA 2017-2021	Status
Fundamentalna prava	Podzakonski akt kojim se reguliše primena rodno odgovornog budžetiranja u institucijama Kosova	AGE – Agencija za ravnopravnost polova	MoF- Ministarstvo Finansija	4. kvartal 2017. godine	Nije sprovedeno u 2017.godini
Baza podataka za nadgledanje NPISAA 2018-2022 za zahteve koji se tiču ROB					
Fundamentalna prava	Podzakonski akt kojim se reguliše primena rodno odgovornog budžetiranja u institucijama Kosova	AGE – Agencija za ravnopravnost polova	MoF- Ministarstvo Finansija	4. kvartal 2018. godine	Nije sprovedeno u 2018.godini

Kao što je gore navedeno, zahtev nije sproveden tokom 2017. godine niti tokom 2018. godine. U stvari, nisu preduzeti konkretni koraci ka njegovoj finalizaciji. Ovo je istovremeno neuspeh u primeni ključnog rodno indikatora iz programa NPISAA za 2017. i 2018 godinu, ali isto tako i neispunjavanje zakonskih obaveza iz Zakona o ravnopravnosti polova. KIPRED je utvrdio da Ministarstvo finansija nije bilo upoznato sa odgovornostima prema primeni rodno odgovornog budžetiranja na osnovu Nacionalnog programa za Primenu Sporazuma o asocijaciji i pruživanju za 2017. i 2018. godinu.²¹ Iz intervjua sa AGE dobili smo više informacija. Utvrđeno je da nisu preduzeti konkretni koraci ka primeni ovog indikatora, ali je identifikovano nekoliko izazova i neophodnih stvari za samu primenu. Tokom intervjua predstavnik Agencije za ravnopravnost polova je izjavio citiram “...Ovo je novi koncept i mi sada samo analiziramo koliko duboko može ići. Nije tako

²¹KIPRED Intervju sa Ministarstvom finansija, avgust 2019.godine

*jednostavno kao što je predstaviti podatke o nejednakosti među polovima i ukazativati na nejednakosti među polovima. To je mnogo dublji koncept nego što smo u početku zamislili.”*²² Agencija je dalje dodala da trenutno rade obuke i analizu uticaja polova kako bi dobili više informacija o tome šta sam podzakonski akt treba da uključi. Agencija AGE veruje da će podzakonski akrt zaktevat i promene u samom sistemu finansijskog upravljanja za šta trenutno hvali političke volje.²³ S tim u vezi, zahtev za rodno odgovorno budžetiranje se i dalje prenosi iz godine u godinu bez preduzimanja konkretnih koraka za njegovu primenu.

b) Indeks za rodnu ravnopravnost

Indeks rodne ravnopravnosti Evropske unije je alat za analizu rodni razlika između žena i muškaraca širom Evropske unije. Indeks se zasniva na viziji ravnopravnosti polova Evropske unije, u kojoj su socijalna zaštita, rast i razvoj jednaki i za muškarce i za žene.²⁴ Treće i najnovije izdanje je objavio Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) 2017. godine. Indeks je složen pokazatelj koji konkretno meri složen koncept rodne ravnopravnosti i osim toga pomaže u praćenju napretka rodne ravnopravnosti širom EU kao i tokom određenog vremena.²⁵ Indeks se sastoji od šest glavnih domena, kao i dva satelitska unakrsna domena. Šest glavnih domena uključuju novac, rad, vreme, znanje, zdravlje i snagu. Dva unakrsna domena uključuju nasije i nejednakosti koji se ukrštaju.²⁶ Svaki od ovih domena sastoji se od više indikatora, što iznosi ukupan broj od 31. indikatora koji se koriste za merenje jednakosti u svim domenima. Prema Nacionalnom programu za Primenu Sporazuma o asocijaciji i pridruživanju za NPISAA 2017-202.

²²KIPRED Intervju sa Agencijom za ravnopravnost polova, juli 2019. godine

²³Ibid.

²⁴Evropski institut za rodnu ravnopravnost, Indeks rodne ravnopravnosti 2017: Merenje rodne ravnopravnosti u Evropskoj uniji 2005-2017

²⁵Ibid.

²⁶Ibid

godinu Kosovo se obavezalo na izradu indeksa rodne ravnopravnosti na Kosovu. Iako Kosovo još nije zemlja Evropske unije, uspostavljanje indeksa rodne zastupljenosti tokom procesa pristupanja EU može biti od velike koristi.²⁷ Dostupnost rodnog indeksa, u ovom trenutku može da nam pomogne da prepoznamo oblasti koja se odnose na rodnu ravnopravnost i gde se konkretno suočavamo sa izazovima u implementaciji, obezbedimo intervenciju politike zasnovane na činjenicama kao i mogućnost da pratimo napredak tokom vremena, identifikujemo dostignuća, oblasti u kojima je potrebno više intervencija za rodnu ravnopravnost na Kosovu.²⁸ Pored toga, prikupljanje podataka razvrstanih po polovima je takođe obaveza utvrđena Zakonom o ravnopravnosti polova.²⁹ Međutim, iako se Kosovo obavezalo na izradu indeksa rodne ravnopravnosti u 2017. godini, taj rok je propušten bez konkretnih radnji za primenu. Drugi rok je postavljen za treći kvartal 2018. godine, a takođe je propušten bez konkretnih radnji odgovornih institucija. Vodeća institucija za izradu rodnog indeksa je Kosovska agencija za ravnopravnost polova, koju podržava Kosovska agencija za statistiku (KAS).

Baza podataka za nedgledanje programa NPISAA 2017-2021. godinu zahtevi za indeks rodne ravnopravnosti					
Poglavlje	Zahtev	Institucija za implementaciju	Institucija za podršku	Rok postavljen u programu NPISAA 2017-2021	Status
Fundamentalna prava	Nacrt Indeksa sa rodnu ravnopravnost	AGE –Agencija za ravnopravnost polova	KAS- Kosovska Agencija za statistiku	4. kvartal 2017. godine	Nije sprovedeno u 2017.godini
Baza podataka za nedgledanje programa NPISAA 2017-2022 godinu zahtevi za indeks rodne ravnopravnosti					
Fundamentalna prava	Nacrt Indeksa sa rodnu ravnopravnost	AGE –Agencija za ravnopravnost polova	KAS- Kosovska Agencija za statistiku	3.kvartal 2018. godine	Nije sprovedeno u 2018.godini

Agencija za ravnopravnost polova je izjavila da je kreiranje indeksa komplikovan i da je međuinstitucionalni uslov. Agencija za ravnopravnost polova u velikoj meri zavisi od Agencije za

²⁷Srbija je, iako nije članica EU, postala prva država koja nije članica EU koja je postavila rodni indeks tokom 2016. godine.: <https://eige.europa.eu/news/serbia-first-eu-candidate-country-produce-gender-equality-index?lang=en>

²⁸Banjska i Farnsworth, uspostavljanje indeksa rodne ravnopravnosti na Kosovu: Dokument za raspravu, 2017, na: <https://womensnetwork.org/wp-content/uploads/2018/10/20170131101550373.pdf>

²⁹ Zakon o ravnopravnosti polova, član 5.1.8

statistiku Kosova kako bi se prikupili potrebni podaci za finaliziranje indeksa. Prema AGE-u to je veoma spor proces i oni treba da prikupe neke osnovne podatke da bi bili u mogućnosti da analiziraju neke domene koji se traže u indeksu. Trenutne informacije pokazuju da je tokom prošle godine održano nekoliko sastanaka između AGE i KAS. U stvari, poslednji sastanak je održan 05. avgusta 2019. godine.³⁰

Ipak, osim čestih sastanaka i prikupljanja osnovnih podataka, finaliziranje Indeksa rodne ravnopravnosti propušteno je u rokovima navedenim programom NPISAA za 2017-2021. godinu kao i u programom NPISAA za 2018-2022. godinu.

c) Program Kosova za rodnu ravnopravnost

Program Kosova za rodnu ravnopravnost je dokument politike koji treba da sačini i usvoji Vlada Kosova i koji uključuje različite stubove intervencije za postizanje rodne ravnopravnosti na Kosovu predviđene Zakonom Kosova o ravnopravnosti polova. Prvi usvojeni program obuhvatio je period od 2008. do kraja 2013. i od tada nije izrađen novi program. Prema Zakonu Kosova o ravnopravnosti polova, Agencija za rodnu ravnopravnost odgovorna je za koordinaciju i pripremu programa Kosova za rodnu ravnopravnost, da nadgleda njegovo sprovođenje i godišnje izveštava Vladu o primeni programa.³¹ Kao što se je dole navedeno, Vlada Kosova se obavezala da će finalizirati program za rodnu ravnopravnost u četvrtom tromesečju 2017. Nakon što je propustila ovaj rok, program je prebačen za četvrti kvartal 2018. Program nije završen u 2018. godini. Zapravo, izveštaj EU za Kosovo iz 2019. godinu naglašava činjenicu da program Kosova za rodnu ravnopravnost još nije usvojen.³²

Nacrt programa je završen i podnet za javnu raspravu 2019. godine. Agencija za ravnopravnost polova se nada da će biti finaliziran i usvojen do kraja 2019. godine. Ostaje činjenica da je program Kosova za ravnopravnost polova neispunjena aktivnost tokom poslednje tri godine kao što je navedeno u Izveštaju o napretku EU za Kosovo.

³⁰ Veb stranica Agencije za ravnopravnost polova, pristupljeno 4. oktobra 2019, na: <https://abgi.rks-gov.net/>

³¹ Skupština Republike Kosova, Zakon 05 / L-020 o rodnoj ravnopravnosti, član 11, 2015, na: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/05-L-020%20a.pdf>

³² Evropska komisija, Komunikacija, 2019. Komunikacija o politici proširenja EU, strana 28, 2019, na: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-kosovo-report.pdf>

Baza podataka za nadgledanje programa NPISAA za 2017-2021 zahteva za Program Kosova za ravnopravnost polova					
Poglavlje	Zahtev	Institucija za implementaciju	Institucija za podršku	Rok postavljen u programu NPISAA 2017-2021	Status
Fundamentalna prava	Program Kosova za ravnopravnost polova 2017-2021, usvojen	AGE-	Resorna ministarstva i opštine	4. kvartal 2017 godine	Nije sprovedeno u 2017.godini
Baza podataka za nadgledanje programa NPISAA za 2017-2022 zahteva za Program Kosova za ravnopravnost polova					
Fundamentalna prava	Program Kosova za ravnopravnost polova 2017-2021, usvojen	AGE	MAPL	4. kvartal 2017 godine	Nije sprovedeno u 2018.godini

V. NPISAA 2017-2022 i 2018-2022: Mere za implementaciju

a) Rodni zahtevi za Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Prema nacionalnim programima NPISAA 2017-2021 i NPISAA 2018-2022, Ministarstvo za rad i socijalno staranje (MLSW) imalo je jednu meru predviđenu da se sprovede u 2017. godini i jedan rodni zahtev za 2018. godinu. Zahtev iz poglavlja o “Socijalnoj politici i zapošljavanju” za 2017. godinu zahteva od MLSW-a da se 5000 nezaposlenih lica koja traže posao obuče i uključe u programe i projekte uz poštovanje kvote za ravnopravnost polova. Dalje, shodno Zakonu o ravnopravnosti polova, članom 3.1.15 neravnoprava zastupljenost je definisiana kada je učešće ili zastupljenost jednog pola manja od (50%) na bilo kom nivou organa za donošenje odluka u političkom i javnom životu.”³³ Prema ovom članu, kao i činjenici da su ti zahtevi preneti u nacionalni program NPISAA

³³Skupština Republike Kosova, Zakon br.05 / L-020, član 3.5.15, na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10923>

za 2017-2021 godinu i tokom pregleda od strane OCD-a i međunarodne zajednice utvrđena je kao obavezna jednaka zastupljenost muškaraca i žena.

Baza Podataka nadgledanja nacionalnog programa NPISAA za 2017-2021 zahteva programa Kosova za ravnopravnost polova					
Poglavlje	Zahtevi	Institucija za implementaciju	Institucija za podršku	Rok određen u programu za NPISAA 2017-2021	Status
Socijalna politika i zapošljavanje	5000 nezaposlenih lica koja traže posao treba da se obuče i uključe u programe i projekte uz poštovanje kvote za ravnopravnost polova	MLSW- Ministarstvo za rad i socijalnu politiku		4. kvartal 2017. godine	Zahtev nije sproveden
Baza Podataka nadgledanja nacionalnog programa NPISAA 2018-2022 zahteva programa Kosova za ravnopravnost polova					
Fundamentalna prava	Stvaranje održivog finansijskog sistema za prepoznavanje i verifikaciju statusa osoba silovanih tokom oslobodilačkog rata na Kosovu.	MLSW	OPM	4. kvartal 2018 godine	Zahtev je uspešno sproveden

Ovom merom je predviđeno da Ministarstvo za rad i socijalnu politiku obuče i uključi u projekte najmanje 50% žena u periodu za januar-decembar 2017. godine. Podaci dobijeni od Ministarstva za rad i socijalnu politiku pokazuju da je u periodu januar- decembar 2017 godine obučeno ukupno 5962 osobe. Od toga, 2047 (34.3%) su bile žene. Podaci dalje pokazuju da je 2872 osoba dobilo posao aktivnim merama tržišta rada tokom ovog perioda od kojih su 1004 (35,5%) bile žene. Podaci nam pokazuju da iako su postojale uspešne mere za uključivanje žena u obuke, programe i projekte koji su aktivni na tržištu rada, MRSP još uvek nije uspelo da ispuni zahtev jednake zastupljenosti žena i muškaraca u skladu sa članom Zakona Kosova o ravnopravnosti polova ni zahtev koji je uključen u nacionalni program NPISAA 2017-2021. godinu

Nadalje, zahtjevi iz Zakona o ravnopravnosti polova za jednakom zastupljenošću treba da budu stalni zahtevi u svim merama povezanim sa SSP-om predviđenim nacionalnim programom NPISAA

i oni ne treba da budu izostavljeni iz trenutnih zahteva nacionalnog programa NPISAA za 2018-2022. godinu. Treba imati na umu da, prilikom izrade dokumenta i budućih izmena i dopuna nacionalnog programa NPISAA isti treba da budu usklađeni sa zahtevima iz Zakona o ravnopravnosti polova a koji se odnose na ravnopravnu zastupljenost. Treba napomenuti da u izveštaju o implementaciji programa NPISAA za 2017-2021. godinu ovaj zahtev nije naveden kao zahtev koji nije uspešno realizovan, što podrazumeva da je uspešno sproveden.³⁴ Takođe je u nedavnom nacionalnom programu NPISAA za 2018-2022 godinu izostavljen zahtev za ravnopravnom zastupljenošću polova iz Zakona o ravnopravnosti polova.

Pored toga, Ministarstvo za rad i socijalnu politiku je u poglavlju „fundamentalna prava“ imalo drugačiji zahtev vezan za rodna pitanja, odnosno da MRSP, u skladu sa zakonom, bude vodeća institucija u stvaranju održivih finansijskih sredstava i sistema za prepoznavanje i verifikaciju statusa osoba silovanih tokom rata na Kosovu 1998-1999. godine. Ovaj zahtev je uspešno realizovan bez većih nedostataka i poteškoca tokom procesa. S početkom 2016. godine Ministarstvo za rad i socijalnu politiku je već započelo izradu Uredbu Vlade 22/2015 o definisanju procedura za priznavanje i verifikaciju statusa žrtava seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu, koja je izrađena i odobrena.³⁵ Formirana je Komisija za verifikaciju koja je započela sa radom 2017. godine. Do 2018. godine, takođe, prema zahtevu u okviru nacionalnog programa NPISAA za 2018-2022 godinu, pristiglo je ukupno 909 zahteva, od kojih je 491 zahtev odobren, 173 zahteva je odbijeno sa drugim zahtevima koji čekaju na odobrenje.³⁶ Trenutni status implementacije zahteva pokazuje da je MRSP stvorilo održiva finansijska sredstva i sistem za prepoznavanje i verifikaciju statusa silovanih osoba tokom rata na Kosovu 1998-1999. godine u skladu sa zakonom i zakonskom regulativom Ministarstva. Ovaj uslov je ispunjen

³⁴ Ministarstvo za evropske integracije, Izveštaj o implementaciji za NPISAA 2017-2021, Strana 28, na: Izveštaj o Implementaciji na; <https://mei-ks.net/repository/docs/shqip2017.pdf>

³⁵ Vlada Republike Kosova, Uredba br. 22/2015 o definisanju postupaka za prepoznavanje i verifikaciju statusa žrtava seksualnog nasilja tokom Oslobođilačkog rata Kosova, 2016, na : <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=15049>

³⁶ Informacije dobijene od Sekretarijata Komisije za priznavanje i verifikaciju statusa žrtava seksualnog nasilja tokom oslobođilačkog rata na Kosovu

b) Zahtevi za rodnu ravnopravnost za Tužilački savet Kosova

Nekoliko zahteva u okviru nacionalnog programa NPISAA za 2017-2021. godinu se odnose na tužilačke službe, a svi su u vezi sa zapošljavanjem novih tužilaca, administrativnog osoblja i pripravnika. Kao što je prikazano u dole navedenim podacima, Tužilački savet Kosova se nije uvek pridržavao zahteva za rodnu ravnopravnost iz NPISAA, ali ih je u nekoliko slučajeva i nadmašio. Na primer, prema zahtevu iz NPISAA tokom 2017-2021. godine treba da bude primljeno 18 novih tužilaca s jednakom zastupljenošću muškaraca i žena. Podaci koje je dostavilo državno tužilaštvo Kosova pokazuju da je primljeno 13 tužilaca na osnovu Briselskog sporazuma, od koji su četiri muškaraca (30/7%) i devet žena (60.2%). Na osnovu nacionalnog programa NPISAA tokom perioda za 2017-2021 u Specijalnom tužilaštvu Kosova treba da se zaposli šest novih tužilaca. Za to vreme je imenovano samo petoro tužilaca, od kojih su dve žene (40%) i tri muškaraca (60%).³⁷

Na osnovu NPISAA programa za 201-2021 godinu, u jedinici za borbu protiv korupcije i privrednih zločina tokom navedenog perioda treba da se prime tri tužilaca. Državno tužilaštvo nema podatke koliki broj tužilaca je primljen tokom 2017 godine, samo se navodi da je u ovoj jedinici radilo 10 tužilaca. Od 10. tužilaca su sedam muškaraca (70%) a tri su žene (30%).³⁸

Prema ostalim zahtevima koji su obuhvaćeni programom NPISAA, predviđeno je da se 2017. godine u državnom tužilaštvu zaposli devet službenika za komunikaciju shodno Zakonu o ravnopravnosti polova. Na osnovu podataka koje smo dobili od državnog tužilaštva Kosova, ni jedan od devet službenika za komunikaciju nije zaposlen od strane tužilačkih službi tokom ovog perioda.

Još jedan od uslova bio je da 50. pripravnika počne stažiranje u tužilaštvu Kosova tokom 2017. godine. Na osnovu podataka, ukupan broj od 147 pripravnika je krenulo sa stažiranjem u 2017.godini, od kojih je 80. žena (54.42%) i 67. muškaraca (45.57%). Ovom merom, konkretno, je tužilacka služba Kosova nadmašila zahtev.

Konačno, programom NPISAA za 2017-2021 godinu traži se, da se u sekretarijat Tužilačkog saveta Kosova zaposli ukupno pet službenika tokom 2017. godine. U stvarnosti je zaposleno 4 službenika od kojih su tri žene (75%) i jedan muškarac (25%).

³⁷Podaci dobijeni od Kosovske Agencije za Pravosuđe

³⁸Podaci dobijeno od Kosovske Agencije za Pravosuđe

Iako se čini da jednaka zastupljenost polova koja se traži na osnovu Zakona o ravnopravnosti polova i nacionalnog programa NPISAA za 2017-2021. godinu prevazilazi očekivanja u nekim zahtevima za tužilačke službe, kao i da je angažovano više žena kao što je to slučaj sa pripravnicima, to se smatra dobrom praksom kojom se prevazilazi i povećava broj žena u službama gde su žene manje zastupljene nego muškarci. Kao što je navedeno u Izveštaju EU o napretku na Kosovu, u tužilačkim i sudskim sistemima na Kosovu i dalje postoji više muškaraca nego žena, čme Kosovo zaostaje za zemljama u regionu, a takođe i za državama EU, posebno kada je u pitanju ravnopravna rodna zastupljenost žena i muškaraca unutar sistem sudova. EU je primetila da je na početku 2019. godine ukupan broj sudija 431., od čega je 140 žena (32.48%) i 291 muškarac (67.51% muškaraca). U okviru tužilačkih službi postoji 191. tužilaca od čega je 77. žena (40.31%) i 114. muškaraca (59.68% muškaraca). Ovim brojkama se pokazuje opšta tendencija da su žene u tužilaštvima i sudskim službama manje zastupljene od muškaraca i još uvek nisu postigle jednaku zastupljenost od 50% kako to zahteva NPISAA i Zakon o ravnopravnosti polova. Shodno tome, Izveštaj EU o napretku Kosova, pokazuje da Kosovo i dalje ima nizak procenat žena sudija i tužilaca u poređenju sa većinom drugih evropskih zemalja.³⁹ Zabrinjavajuće je što u nedavnom programu NPISAA 2018-2022 nema zahteva za rodnu ravnopravnu zastupljenost iako je zapošljavanje novih tužilaca i stvaranje novih kapaciteta predviđeno za implementaciju novim programom NPISAA.

c) **Zahtevi za rodnu ravnopravnost za Akademiju za pravosuđe Kosova**

Pravosudne institucije, pre svega Akademija pravosuđa u saradnji sa Tužilačkim savetom Kosova (KPC) i Sudskim savetom Kosova (SSK), imale su nekoliko rodni indikatora koje treba da ispune u skladu sa zahtevima NPISAA 2017-2021. U svim dole navedenim indikatorima, TSK i SSK bili su samo institucije za podršku, dok je glavna institucija za sprovođenje Akademija za pravosuđe. Ovi zahtevi NPISAA su za pružanje obuke u tužilačkim i pravosudnim službama na Kosovu, na osnovu zakonskih zahteva za ravnopravno učešće polova u obuci kao i inicijativi za izgradnju kapaciteta.

Jedan od zahteva bio je nastavak institucionalnih reformi i izgradnja institucionalnih kapaciteta u oblasti azila radi sprovođenja odredbi SSP-a i približnog zakonodavstva. Za ovu temu trebalo je da se obuču ukupno sedam sudija iz administrativnog odeljenja, uz poštovanje rodne kvote. Podaci koje

³⁹Strana 17, Izveštaja o napretku EU za Kosovo, 2019. dostupno na; <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-kosovo-report.pdf>

je Akademija pravosuđa dostavila KIPRED-u pokazuju da je u 2017. godini održana jedna obuka na ovu temu, na kojoj je učestvovalo 17 učesnika. Na žalost, nije ispoštovana rodna kvota jer su 13 učesnika bili muškarci (76,47%), a četiri žene (23,52%).

Na isti zahtev a uz poštovanje rodne kvote, trebalo je obučiti 10 sudija i pet tužilaca iz odseka za teška krivična dela i opšteg odseka sudova i tužilaštava, kao i 25 tužilaca i 61 novoimenovanih sudija. Podaci za 2017. godinu pokazuju da je održano ukupno 25 trening-aktivnosti na ovu temu, sa ukupnim brojem od 385 učesnika (174 sudija, 104 tužioca i 106 drugih). Iako je ukupna stopa učesća nadmašila zahteve programa NPISAA, nije prošla rodne zahteve sa ukupnim brojem od 241. muškaraca učesnika (62,60%) i 144 žena (37,40%).

Štaviše, pod istim zahtevom Akademija pravosuđa je trebalo da obuči 30 sudija i 20 tužilaca poštujući rodnu kvotu, a učesnici dolaze iz odeljenja za teška krivična dela sudova i tužilaštava. Na ovu temu održano je ukupno osam edukativnih aktivnosti / radionica, a ukupno je bilo 90 učesnika, od kojih su 38 bili sudije, 27 tužilaca i 25 ostalih osoblja, uključujući stručne saradnike. Opet, dok je ukupan broj obučениh profesionalaca nadmašio zahteve NPISAA za 2017. godinu, rodni zahtevi nisu uspešno primenjeni, jer su samo 32. od svih učesnika bile žene (35,55%) u poređenju sa brojem 58. od kojih su bili muškarci (64,45%).

U skladu sa zahtevom „Intenzivna međunarodna pravna saradnja“, Akademija pravosuđa je tokom 2017. godine trebalo da obuči deset sudija i osam tužilaca, kao i da se postara da jednak broj muškaraca i žena dobije obuku. Akademija pravosuđa nije održala obuku na ovu temu tokom 2017. godine, a aktivnost je premeštena za sprovođenje u 2018. godini.

Treba napomenuti da, program NPISAA za 2018-2022 godinu ne predviđa zahtev za obuku na rodnoj osnovi za Akademiju pravosuđa Kosova iako će se njen mandat za obuku sudija i tužilaca nastaviti u narednim godinama.⁴⁰ Ovim se ponovo pokazuje nedostatak rodne integracije i nedostatak preispitivanja nedavnog programa NPISAA 2018-2022 iz rodne perspektive koja nije u

⁴⁰Važno je napomenuti da je Akademija pravosuđa i nastavila raditi na osiguravanju ravnopravne zastupljenosti i muškaraca i žena sudija i tužilaca u njihovim naporima na izgradnji kapaciteta.

skladu sa Zakonom Kosova o ravnopravnosti polova i posebno Akcionim planom EU za rodnu ravnopravnost II.⁴¹

d) Rodni zahtevi za Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja

Iako nije bilo rodniha zahteva u programu NPISAA za 2017-2021. godine, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MSPP) moralo je da redovno prikuplja i čuva podatke o „broju imovine registrovane na osnovu Administrativnog uputstva br.03 / 2016 o afirmativnim merama za upis imovine u ime oba supružnika.⁴² Ovaj zahtev je prvobitno proistekao iz Administrativnog uputstva br. 08/2018 o posebnim merama za registraciju zajedničke nepokretne imovine na ime oba supružnika⁴³ Cilj ovog administrativnog uputstva, koje je takođe preneto u program NPISAA za 2018. godinu, je povećati broj žena koje su registrovane kao zajedničke vlasnice nepokretne imovine i usvojeno je od strane Vlade Kosova inicijativom Agencije za ravnopravnost polova, kao pozitivna mera u cilju da se ubrza stopa rodne ravnopravnosti na vlasništvo nad imovinom na Kosovu u kojem dominiraju uglavnom muškarci.

Podaci koje je Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja dostavilo KIPRED-u pokazali su da broj građana koji prijavljuju imovinu prema ovom Administrativnom uputstvu neprestano raste od kada je stupio na snagu 2016. Na primer, u 2016. godini registrovano je 768 nekretnina, taj broj se povećao na broj od 1181. u 2017. godini a bilo je 1650 slučajeva registrovanih u 2018. godini.

e) Rodni zahtevi za Ministarstvo za lokalnu upravu

Na osnovu Poglavlja o „Fundamentalnim pravima“ Ministarstvo lokalne uprave (MLU) imalo je jedan rodno senzitivni indikator koji je trebalo da primeni tokom 2018. godine. Ovo uključuje i izradu godišnje statistike o registraciji zajedničke nepokretne imovine na ime oba supružnika. Kao što se može primetiti, ovo je isti zahtev kao i onaj gore pomenut, kao odgovornost MSPP-a. Ponavljanje

⁴¹ Treba dodati da novi NPISAA 2019-2023, koji je u ovom trenutku nije predmet ove analize, ne uključuje nikakve rodne zahteve za akademiju.

⁴²Vlada Republike Kosova, Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 2018-2022, Poglavlje o osnovnim pravima, pokazatelj 3.24.81, na: mei-ks.net/repository/docs/20180731115427_1_pkzmsa_2018-2022_final_miratuar_nga_kuvendi.pdf

⁴³ Vlada Republike Kosova, Administrativno uputstvo br. 03 / 2-16 o posebnim merama za registraciju zajedničke nepokretne imovine na ime oba supružnika, 2016, na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=17698>

istog indikatora dva puta, za dve institucije prilično je suvišno, što ukazuje da je nedostajala saradnja različitih ministarstava tokom izrade nacrtu programa NPISAA. Ipak, treba napomenuti da Ministarstvo lokalne uprave nije dostavilo podatke KIPRED- u iako su zatraženi više puta, niti su te podatke uključili u svoj godišnji izveštaj.

f) Ostali nalazi: Institucionalni kapaciteti u sprovođenju rodniha zahteva

Jedan od ključnih ciljeva u praćenju rodniha zahteva koji se odnose na rodnu ravnopravnost i primeni SSP-a i shodno tome su njegove politike definisane u akcionim planovima NPISAA-e, bio je i analiziranje kapaciteta zvaničnika i institucija sa kojima je obavljen razgovor. Polstrukturirani intervjui odgovornih službenika iz nekoliko institucija odgovornih za implementaciju zahtjeva NPISAA koji se tiču rodne ravnopravnosti pokazali su da, su institucionalni kapaciteti ostali u veliko rasprostranjen problem. U stvari, nerazumevanje rodnoa integrisanja i važnosti rodniha zahteva iz Zakona Kosova o ravnopravnosti polova iz 2015. godine, koje je neophodno tokom procesa evropskih integracija u okviru NPISAA programa, čini se glavnim razlogom da su neki aspekti sprovedeni samo delimično a neki od zahteva nisu uopste sprovedeni.

Nijedan od intervjuisanih zvaničnika nije imao prethodnu obuku o tome kako da prepozna i identifikuje relevantne indikatore rodnoa integrisanja koji su detaljno opisani u delovima narativne analize akcionog plana NPISAA, kao i posebne aktivnosti u logičkom okviru akcionih planova. U stvari, nekoliko intervjuisanih zvaničnika pomenulo je da niko od njihovih kolega ni u prošlosti nije dobio relevantnu obuku vezanu za pitanja rodne ravnopravnosti, rodne zastupljenosti i rodnu integraciju kako je predviđeno obavezama utvrđenim Zakonom o ravnopravnosti polova.⁴⁴ Nedostatak dole navedenih koncepata koji se odnose na rodnu integraciju, GRB i druge zahteve za rodnu ravnopravnost je primećn tokom intervjua.

Nekoliko intervjuisanih zvaničnika nije bilo upoznato sa činjenicom da postoji rodna nejednakost u njihovom sektoru rada. To ih direktno sprečava da izrade i rade na rodno osjetljivim aktivnostima i indikatorima, koji se konkretno tiču ravnopravnosti između muškaraca i žena u njihovom sektoru

⁴⁴KIPRED Intervjui sa MF, MZSP, MRSP.

rada. Na primer, jedan zvaničnik sa Ministarstva za rad i socijalnu politiku je izjavio da je „teško odgovoriti da li postoji ravnopravnost polova u našoj instituciji. Mislim da ne postoji rodna nejednakost tu gde da radimo. Ali vrlo je teško odgovoriti na to pitanje.”

Štaviše, rodna ravnopravnost ili njen nedostatak se vrlo često pogrešno shvata kao jednaka zastupljenost samo u instituciji. Službenici su nam često davali broj muškog i ženskog osoblja kada smo ih pitali da li su svesni izazova koji se odnose na rodne nejednakosti uopšte ili u njihovim relevantnim sektorima rada

Uobičajeni izrazi kao što su analiza pola, rodno osetljivi indikatori i rodno integrisanje nisu bili poznati pojmovi institucijama sa kojima je obavljen razgovor i nisu bili u mogućnosti da ponude odgovarajuće opise u skladu sa zahtevima Zakona o ravnopravnosti polova. Najvažnije od svega je da, osobe odgovorne za sprovođenje rodno odgovornog budžetiranja u samom Ministarstvu finansija, nisu bile upoznate sa tim šta taj pojam zapravo podrazumeva, i samim tim pogrešno razumeli da je to dodatni budžet za Agenciju za ravnopravnost polova.⁴⁵

VI. Zaključci i preporuke

U ovom izveštaju je istaknuto nekoliko problema koji se tiču osveščivanja u vezi sa ravnopravnošću polova, jednake zastupljenosti i rodno osetljivih indikatora tokom nadgledanja akcionih planova Vlade za sprovođenje sporazuma SSP koji je poznat kao program NPISAA 2017-2021 i 2018-2021. NPISAA 2017-2021 se konsultovala o rodnoj ekspertizi pre finalizacije, pa stoga sadrži rodnu perspektivu u svom narativnom delu kao i logičkom okviru. S druge strane, nacionalnom programu NPISAA 2018-2022 gotovo u potpunosti nedostaje ova perspektiva zbog nedostatka konsultacija i, saradnje i doprinosa sa civilnim društvom, međunarodnim organizacijama i stručnjacima za rodnu ravnopravnost. Štaviše, mnogi indikatori koji su zahtevani programom NPISAA za 2017-2021. godinu nisu sprovedeni i samo su premešteni i za primenu u nedavnom NPISAA 2018-2022. godinu. Indikatori, koji se odnose na nacionalne akte koje treba uskladiti sa zakonodavstvom EU propustili su oba početna roka, uključujući prvi u 2017. i drugi za 2018. godinu. To uključuje Program Kosova za ravnopravnost polova, indeks Kosova za rodnu ravnopravnost, kao i - zakon koji reguliše rodno odgovorno budžetiranje. U stvari, ovi zahtevi su premešteni u 2018. godinu i nisu uspeli da se

⁴⁵ KIPRED Intervju sa MF

primene još jednom tokom 2018. godine i čekaju na primenu tokom 2019. godine. Nadalje, izveštaj pokazuje da mnoge relevantne institucije često zanemaruju jednaku rodnu zastupljenost kako je to predviđeno nacionalnim programom NPISAA, i Zakonom o ravnopravnosti polova, posebno kada treba da se obrati pažnja pri zaposlenju novih radnika.

Istraživanje dalje pokazuje postojane probleme u kapacitetima i osnovnom znanju o rodnoj ravnopravnosti među institucijama. Ovi nedostaci kapaciteta uključuju nedostatak znanja o LGE i NPISAA zahtevima koji se odnose na rodnu integraciju i rodnu ravnopravnost, ali i vrlo malo znanja o rodnim zahtevima i pitanjima rodne ravnopravnosti u njihovim sektorima rada. Sve u svemu, istraživanje je pokazalo da su rodna ravnopravnost, integrisanje rodne ravnopravnosti i principi jednake zastupljenosti stalno zanemareni tokom procesa pregleda i ažuriranja novog SSP-a i usvajanja novih akcionih planova NPISAA. Nadležne institucije moraju da preduzmu hitne korake kako bi poboljšale ovaj proces, jer će Vlada Kosova u potpunosti rizikovati priliku da ispuni rodne zahteve koji su postavljeni u Akcionom planu za rodnu ravnopravnost EU i drugim povezanim dokumentima tokom procesa integracije u EU.

Preporuke:

Za Vladu Republike Kosova:

- Da vrši pritisak putem zahteva za redovne izveštaje i da na odgovarajući način koordinira sa resornim ministarstvima za sprovođenje rodnih zahteva iz nacionalnog programa NPISAA.
- Stvori bolji nadzorni sistem i upitnik za procenu nivoa sprovođenja rodnih zahteva nacionalnog programa NPISAA.
- Postara se da sva resorna ministarstva i druge odgovorne institucije budu svesne da rodno integrisanje koje se traži nacionalnim programom NPISAA nije samo na zahtev CSO, već obaveza na osnovu postojećih zakona na Kosovu.
- Postara se da postoji bolji sistem saradnje među resornim ministarstvima i drugim institucijama prilikom izrade budućih dokumenata programa NPISAA.
- Da resorna ministarstva i druge relevantne institucije budu odgovorne ukoliko ne sprovedu zahteve za rodnu ravnopravnost predviđene nacionalnim programom NPISAA.

Za Ministarstvo za evropske integracije

- Da pojača saradnju između resornih ministarstava i drugih odgovornih institucija prilikom izrade rodniha zahteva za nacionalni program NPISAA.
- Postara se da službenici za evropsku integraciju dobiju osnovnu obuku o rodnoj ravnopravnosti, rodnoj analizi, rodnoj integraciji.
- Proširenje mogućnosti za službenike koji rade u kancelariji za evropsku integraciju na izradi, primeni i nadgledanju osetljivih rodniha pitanja, aktivnosti i indikatora.
- Postara se da prilikom izrade nacrtu nacionalnog programa NPISAA konsultuju spoljni stručnjaci za rodnu ravnopravnost uključujući organizacije za prava žena, organizacije civilnog društva kao što je učinjeno prilikom izrade programa za 201-2021. godinu. Dokazano je da je ova najbolja praksa za poboljšanje rodno osetljivih pitanja u okviru programa.

Za Agenciju za ravnopravnost polova:

- Da se postara da prilikom izrade sledećeg nacionalnog programa NPISAA, realno planira podzakonske akte i druge zakonske mere u samom programu i da obezbedi dovoljno vremena za planiranje, izradu, konsultacije i finalizaciju.
- Da se osmisli konkretan plan za izradu i finalizaciju podzakonskog akta o rodno odgovornom budžetiranju. Redovni sastanci sa zvaničnicima Ministarstva finansija koji još uvek nisu upoznati sa svojim odgovornostima predviđenim u nacionalnom programu NPISAA za 2017-2021. godinu i 2018-2022. godinu o rodno odgovornom budžetiranju.
- Da preduzme konkretne mere za finaliziranje Indeksa rodne ravnopravnosti. Ako je veliki izazov prikupljanje svih podataka za Indeks, prikupljanje nekih od podataka kako bi se dovršili određeni indikatori.
- Da se potraži spoljnja podrška za unapređenje kapaciteta Kosovske agencije za statistiku u svrhu finalizacije Indeksa rodne ravnopravnosti.

Za Evropsku Uniju

- Da vrši aktivnu ulogu i konstantno podsećanje na sprovođenje pitanja rodne ravnopravnosti Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koja su utvrđena nacionalnim programom NPISAA.

- Da konstantno podseća institucije na Kosovu o obavezama da u izradi nacionalnog programa NPISAA i njegovoj implementaciji treba da se konsultuju sa stručnjacima za rodnu ravnopravnost, predstavnika civilnog društva, uključujući organizaciju Mreža žena Kosova.
- Da se u skladu sa zahtevim EU prema akcionom planu II za rodnu ravnopravnost, pažljivo nadgleda da li je rodna perspektiva integrisana u nacrt NPISAA, uključujući i narativni deo kao i u logički okvir.
- Da se postara da su ciljevi i indikatori iz EU akcionog plana za rodnu ravnopravnost uključeni u nacionalni program NPISAA, pod odgovarajućim poglavljima.

Skupštinski odbor za evropske integracije⁴⁶

- Da redovno ukazuje na važnost rodniha zahteva iz nacionalnog programa NPISAA i njihovu primenu..
- Da se redovno raspituje o statusu zahteva za rodnu ravnopravnost iz nacionalnog programa NPISAA.
- Da se resorna ministarstva i druge relevantne institucije smatraju odgovornim za ne sprovođenje zahteva za rodnu ravnopravnost iz nacionalnog programa NPISAA.

⁴⁶ Kosovo je upravo završilo parlamentarne izbore 06.oktobra 2019. godine. Nakon glasanja za nove članove Skupštine i poslanika, biće postavljene i komisije. KIPRED namerava da svoje preporuke podeli sa odgovarajućom komisijom koja će se baviti pitanjima evropske integracije.

VII. Bibliografija

Skupština Republike Kosova, Zakon 05 / L-020 o ravnopravnosti polova, član 5.1.3. 2015 na: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/05-L-020%20a.pdf>^f Evropski institut za rodnu ravnopravnost, Indeks rodne ravnopravnosti 2017: Merenje rodne ravnopravnosti u Evropskoj uniji 2005-2017

Banjska i Farnsworth, uspostavljanje indeksa rodne ravnopravnosti na Kosovu: Dokument za raspravu, 2017, na: <https://womensnetwork.org/wp-content/uploads/2018/10/20170131101550373.pdf>

Sporazum Saveta Evrope, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Evropske zajednice za atomsku energiju, s jedne strane, i Kosova *, 2015, na:

[data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10728-2015-REV-1 / en / pdf](http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10728-2015-REV-1/en/pdf) Evropska komisija, Komunikacija, 2019. Komunikacija o politici proširenja EU, strana 28, 2019, na:

<https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-kosovo-report.pdf>

Evropska komisija, Rodna ravnopravnost i osnaživanje žena: Pобољшanje života devojčica i žena kroz spoljne odnose EU, 2016-2020, 2015, na: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/staff-working-document-gender-2016-2020-20150922_en.pdf

Vlada Republike Kosovo, Evropski program reformi, 2016, na: mei-ks.net/repository/docs/20170929090420_erafinalsk.pdf

Vlada Republike Kosova, Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 2018-2022, Poglavlje o osnovnim pravima, pokazatelj 3.24.81, na : mei-ks.net/repository/docs/20180731115427_1_pkzmsa_2018-2022_final_miratuar_nga_kuvendi.pdf

Vlada Republike Kosova, Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPISAA), 2017-2021, strana 9, na: <http://mei-ks.net/repository/docs/pkzmsa20172021ang.pdf>

Vlada Republike Kosova, Administrativno uputstvo br. 03 / 2-16 o posebnim merama za registraciju zajedničke nepokretne imovine na ime oba supružnika, 2016, na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=17698>

Uvodni odeljak Izveštaja Ministarstva za evropske integracije „Završni izveštaj o sprovođenju Agende evropske reforme 2016-2018.“, Decembar 2018. dostupno na: http://mei-ks.net/repository/docs/raporti_mbi_zbatimin_e_era_1_11_2016-30_11_2018_final_eng.PDF

Koha Ditore, "Posle tri godine čekanja formira se Komisija za verifikaciju žrtava silovanja", 2017, članak objavljen 4. oktobra 2019, na: <https://www.koha.net/arberi/3815/pas-tre-vjet-pritjeje-formohet-komisioni-per-verifikimin-e-viktimave-seksuale/>

Srbija je, iako nije članica EU, postala prva država koja nije članica EU koja je postavila rodni indeks tokom 2016. godine.: <https://eige.europa.eu/news/serbia-first-eu-candidate-country-produce-gender-equality-index?lang=en>

Vlada Republike Kosovo, Uredba br. 22/2015 o definisanju postupaka za prepoznavanje i verifikaciju statusa žrtava seksualnog nasilja tokom Oslobođilačkog rata Kosova, 2016, na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=15049>

Veb stranica Agencije za ravnopravnost polova, pristupljeno 4. oktobra 2019. godine, na: <https://abgj.rks-gov.net/>

VIII. Aneks

Intervjuisane osobe i institucije iz kojih dolaze			
Ime	Prezime	Radno mesto	Institucija
Edi	Gusia	Šef kancelarije, Agencije za rodnu ravnopravnost	Agencija za rodnu ravnopravnost
Hanumshahe	Latifi	Odsek za evropske integracije i kordinaciju politika	Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije
Rexhep	Vasolli	Odsek za evropske integracije i kordinaciju politika	Ministarstvo finansija
Lulzim	Karaxha	Odsek za evropske integracije i kordinaciju politika	Ministarstvo rada i socijalna pitanja
Hazbije	Krasniqi	Odsek za evropske integracije i kordinaciju politika	Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja
Shkëlqim	Jakupi	Odsek za evropske integracije i kordinaciju politika	Ministarstvo za lokalnu upravu
Reyes	Charle-Cuellar	Savetnik za rodna pitanja	Kancelarija Evropske unije na Kosovu
Luljeta	Hetemi	Vršilac dužnosti direktora	Akademija pravosuđa
Astrit	Hoti	Šef pravnog odeljenja	Sudski Savet Kosova

Podržano „Programom civilnog društva za Albaniju i Kosovo“, koji finansira Norveško Ministarstvo spoljnih poslova, pod upravom Kosovske fondacija za civilno društvo (KCSF) u partnerstvu sa partnerima iz Albanije za promene i razvoj (PA). Sadržaj i preporuke ne predstavljaju zvaničan stav Ministarstva spoljnih poslova Norveške i Fondacije civilnog društva Kosova (KCSF).

Norwegian Embassy

FONDACIONI KOSOVAR PËR SHOQËRI CIVILE
KOSOVAR CIVIL SOCIETY FOUNDATION